

2. Manuel Castells. *The Power of Identity*. 2nd ed. Oxford : Wiley-Blackwell, 2009. 592 p.

3. Teun A. van Dijk. *Discourse and Power*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2008. 308 p.

4. Norman Fairclough. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. 2nd ed. Abingdon : Routledge, 2013. 608 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-54>

**LINGUISTIC STRATEGIES FOR THE FORMATION
OF NATIONAL IDENTITY IN UKRAINIAN MEDIA
IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION**

**МОВНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Shershnova O. V.

*Assistant Professor at the Department
of Primary and Special Education,
Bohdan Khmelnytskyi Melitopol State
Pedagogical University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Шершеньова О. В.

*асистент кафедри початкової
і спеціальної освіти,
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, України*

Функціонування й динамічний розвиток України як суверенної демократичної держави значною мірою зумовлені рівнем сформованості в громадян почуття національної та громадянської ідентичності. Усвідомлена належність до української політичної нації – самобутньої історико-культурної спільноти, інтегрованої спільною назвою, державною символікою, колективною історичною пам'яттю та системою суспільно-державних цінностей, серед яких вагоме місце посідають українська мова й народні традиції, – впливає не лише на світоглядні установки особистості, а й на моделі її соціальної активності та громадянської відповідальності.

У ХХІ столітті глобалізаційні процеси суттєво змінюють конфігурацію комунікативного простору: інформаційні потоки набувають наднаціонального характеру, традиційні медіа трансформуються у цифрові платформи, а мовна політика дедалі більше розглядається як інструмент забезпечення культурної та інформаційної безпеки.

В умовах повномасштабної інформаційної війни українські медіа виконують не лише інформативну, а й ідентифікаційну, консолідаційну та мобілізаційну функції, сприяючи зміцненню суспільної єдності та формуванню стійкості до деструктивних наративів [2].

Національна ідентичність у медіадискурсі постає як динамічна система символів, концептів, наративів і мовних практик, що відтворюють уявлення про спільну історію, культуру, цінності та стратегічне бачення майбутнього.

Утвердження української національної та громадянської ідентичності є важливою передумовою зміцнення спроможності держави протистояти внутрішнім і зовнішнім безпековим загрозам. У цьому контексті ідентичність набуває не лише культурного, а й безпекового виміру, стаючи складником національної стійкості та обороноздатності [4].

Розвиток національної свідомості має ґрунтуватися на системі суспільно-державних цінностей – самобутності, волі, соборності, гідності, відповідальності, правової культури. Важливу роль відіграє актуалізація прикладів героїчної боротьби Українського народу за незалежність, популяризація ідеалів свободи, поваги до Конституції і законів України, формування готовності до захисту територіальної цілісності держави та виконання громадянського обов'язку.

Стратегічні документи у сфері державної політики визначають пріоритетні напрями, цілі та механізми реалізації заходів, спрямованих на утвердження національної та громадянської ідентичності, а також передбачають системний моніторинг їхньої ефективності [4]. Цілі такої політики корелюють із положеннями Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» та реалізуються через інструменти національно-патріотичного і військово-патріотичного виховання, громадянської освіти, розвитку медіаграмотності [1].

Одним із ключових інструментів цього процесу є мовна стратегія, що передбачає цілеспрямований добір лексичних, граматичних, стилістичних і прагматичних засобів для досягнення визначеної комунікативної мети [3]. У площині формування національної ідентичності мовні стратегії спрямовані на:

- конструювання позитивного образу нації та держави;
- маркування опозиції «свій – чужий»;
- відтворення та переосмислення історичної пам'яті;
- легітимацію державності та її інституцій;
- формування ціннісних орієнтирів і моделей громадянської поведінки.

В українських медіа мовні стратегії реалізуються через системну підтримку й популяризацію україномовного інформаційного та куль-

турного продукту, утвердження державної мови як ключового атрибута національної самоідентифікації, актуалізацію тематики історичної спадщини, визвольної боротьби, постатей видатних діячів і сучасних захисників держави. В умовах глобалізації медіа активно застосовують інструменти формування патріотичної свідомості, громадянської відповідальності, соціальної згуртованості, а також протидії пропагандистським і маніпулятивним наративам.

Основними напрямками реалізації мовних стратегій у медіапросторі є:

- активне поширення якісного україномовного контенту в різних сегментах медіа;
- формування позитивної мовної інтеграції та престижу державної мови;
- популяризація історії України та її культурної спадщини;
- розвиток дискурсивних практик, спрямованих на консолідацію суспільства;
- впровадження механізмів протидії інформаційній агресії через утвердження власних національних наративів.

Медіатексти стають простором символічного конструювання «ми-спільноти», де через добір лексичних одиниць, метафор, оцінної лексики, інтертекстуальних відсилань формуються когнітивні моделі національної належності. Зокрема, в інформаційних повідомленнях і публіцистичних матеріалах активно використовується інклюзивна займенникова форма «ми», «наш», «разом», яка актуалізує відчуття колективної єдності: «ми вистояли», «наша держава», «наш спротив». Такі лексеми виконують функцію інтегративних маркерів і сприяють формуванню спільної ідентифікаційної рамки.

Важливу роль відіграє метафорика, зокрема метафори родинності («єдина родина», «брати й сестри», «велика українська сім'я»), дому («наш спільний дім», «захист рідної землі»), світла й темряви («світло свободи», «темрява окупації»), що створюють емоційно насичене символічне поле. Такі образи не лише передають інформацію, а й моделюють ціннісну опозицію «свій – чужий», «свобода – поневолення», закріплюючи у свідомості аудиторії чіткі морально-оцінні орієнтири.

Оцінна лексика також є дієвим інструментом конструювання «ми-спільноти». Позитивно марковані характеристики на позначення українського суспільства («незламний народ», «відважні захисники», «стійка нація») поєднуються з негативною характеристикою агресора чи деструктивних явищ («окупаційний режим», «злочинна агресія», «ворожі наративи»). Така лексична поляризація підсилює процес

ідентифікації через контраст і сприяє чіткому розмежуванню «свого» і «чужого» [2].

Інтертекстуальні відсилання до класичних текстів, історичних подій і культурних символів також відіграють суттєву роль. Наприклад, апеляції до рядків Тараса Шевченка («**Борітеся – поборете**»), згадки про події Революції Гідності, героїв визвольних змагань чи сучасних оборонців держави створюють безперервний наратив боротьби за свободу. Через такі інтертекстеми медіадискурс інтегрує сучасні події в ширший історичний контекст, формуючи відчуття спадкоємності поколінь і тяглості національної традиції.

Крім того, у медіатекстах активно використовуються символічно навантажені концепти – «свобода», «гідність», «соборність», «незалежність», які функціонують як смислові доміанти національного дискурсу. Їх регулярна репрезентація в заголовках, слоганах, соціальній рекламі та аналітичних матеріалах сприяє закріпленню у масовій свідомості відповідної когнітивної моделі: українська ідентичність осмислюється як така, що ґрунтується на свободі, гідності та колективній відповідальності.

Отже, формування й утвердження української національної та громадянської ідентичності в умовах ХХІ століття постає як комплексний соціокультурний і безпековий процес, у якому ключову роль відіграє медіадискурс. Рівень усвідомленої належності громадян до української політичної нації безпосередньо впливає на їхню світоглядну позицію, соціальну активність та готовність до виконання громадянського обов'язку, а відтак – на стійкість і спроможність держави протистояти внутрішнім і зовнішнім викликам.

Мовні стратегії – через займенникові форми, метафоричні моделі, оцінну лексику, інтертекстуальні відсилання та концепти-домінанти – забезпечують символічне конструювання «ми-спільноти» як згуртованої, відповідальної та ціннісно інтегрованої нації. Регулярна актуалізація тем історичної пам'яті, визвольної боротьби, державної символіки, культурної спадщини та сучасного героїзму сприяє формуванню відчуття спадкоємності поколінь і тяглості національної традиції.

Таким чином, медіапростір виступає не лише каналом трансляції інформації, а й стратегічним середовищем формування національної свідомості. Системне впровадження продуманих мовних стратегій, підтримка україномовного контенту, розвиток медіаграмотності та послідовна реалізація державної політики у сфері ідентичності створюють підґрунтя для зміцнення національної єдності, консолідації суспільства та забезпечення довготривалої державної стійкості [1; 4].

Література:

1. Верховна Рада України. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20/ed20221213#n80>

2. Довгань Б. В., Мартинюк О. В. Становлення та розвиток поняття інформаційної війни. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2020. № 12. С. 51–56.

3. Олександр Пономарів. *Культура слова: мовностилістичні поради*. К. : Либідь, 2011. 272 с.

4. Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#n18>